

שכבר יחוש קדמם וכבר נכון לפנייהם ספר המשקיף להכליה זה ומן הוא והלאה, ושם דברתי בארוכה על מהות ספרי זה Israel et Humanité ספר ארוך יכול נ' או ד' חלקים גדולים, ועד היום לא אהקיימא מילתא להוציאו לאור, וכבלי יכלה להויל זהב מכיסו כמו שעשיתי על שאר ספרי, כי המשא הזה כבר סמני, אמרתי אבוא במגלת ספר כתוב עליו שיהיה כמו סבא אל הכפר כלו וכן עשיתי. — עליו נדברו במכתבי העתים גם בערי אשכנז.

והבלתי נרפס הוא Essai sur l'origine des dogmes chrétiens ידע הקורא כי כשהברת כי"ה הוציאו כרוז כנו"ל הטילו על המביאים ספריהם למבחן שיורו איך האמונות והמדות באו לנצרות ממקור ישראל; גם אנכי מלאתי את דבריהם וחלקתי סחברתי לב' חלקים, הא' הנוגע לאמונות והוא הנוכחי שלא נרפס, והב' הנוגע למדות והוא שיציל בשם Morale juive כנו"ל. — בחלק על האמונות הוכחתי כי על ברכי הקבלה נולד ונתגדל הנצרות והוציאו מסתריה להכליהם.

עוד ס': Le Crime de la guerre dénoncé à l'humanité שנת 1870 החברה הנכבדה La ligue de la Poix הנוסדה בפאריז ושלחה שרשיה וענפיה והמלא ארץ, הכריזה איש יביא בפריז, פרי עמו ותנובת הבונה ספר בשם הנז' להבאיש את ריח המלחמה בעיני העמים והשרים כי הרכה דמים ישפכו על שדה קמל והגיעה עת לאמר למלאך המשחית הרף ירך, — וגם אנכי באתי בתוך הבאים ותלמודי בידי בלשון צרפת אשר חכמים הגירו ולא כחדו כי אדם אחד מאלף יויר להקריב בלשון זה למשפט וכפרם לפני שופטים צרפתים ומראשית מבחר חכמיהם. שמה ישבו כסאות למשפט שלשה שופטים לראות בין הספרים המובאים כלם, איזה יכשר. ואלה עמדו על המבחן: Jules Simon שהיה מיניסטיר ומשנית על הענינים החיצוניים, סיפר ופוליטיקי ופילוסוף; והשני: Eduard Labaulaye מדיני גדול ומופר מהולל ואח"כ נעשה סינאטור; והשלישי Frederie Passy מחשובי האיכונומיסטים — הספרים כלם שהובאו מכל אפסי ארץ עלו לארכעים או חמשים ס"ט, קצתם לא נזכרו ולא נפקדו, קצתם קבלו אות כבוד Médaille et mention honorable וזכרון לטובה Mention honorable ואלה היו המעטים. אחרים לא השיגו כי אם, וזכרון לטובה ולי אני עברך נתנו שניהם Médaille et mention honorable. — ועל כלם ספר Israel et Humanité שזכרתי למעלה, והרוצה לדעת מה מינו ירוץ אל המבוא Introduction שנרפסה כאמור.

ר' שמעון דר' בערנפעלד.

נולדתי בעיר סמאניסלוי אשר בגליציה ביום י"ב טבת תר"ך (6 יאנואר 1860). אבי ר' משה נ"י מעיר מיסמינימץ (סמוכה לסמאניסלוי), עיר מלאה חכמים וסופרים לפני שלשים שנה ויותר, הוא התלמודי גדול ומיפלג, בקי בכל ספרות ישראל התלמודית והעיונית. גם בקי בכמה לשונות ומעמיק חקר בפלוסופיא. אמי מרת עלי בנעורי בעוד לא מלאו לי ח' שנים, ואבי לקח לו אשה אחרת בהיותו ממופל בבנים קטנים. זאת היתה סבה, כי מימי ילדותי לא ראיתי בטוב, ומה גם כי היה אבי עני כל ימי חייו. אבל בסבה זו התפתחו גם כשרונותי בשחרית ימי. רבים התנבאו עלי גדולות ונצורות, אבל הנבואות לא נהקיימו, כי בל"ס היו הנביאים שומים.

בשנת 1873 בא אבי לעיר לעמבערג, יען נלאה נשא את עמל הרדיפות שסבל

בימי היותו בעיר מולדתי מהחסידים הקנאים. זכורני, כאשר היה שרפה גדולה בעיר מולדתי בשנת 1869 נדל הרעש נגר אבי, יען אמרו, כי באשמתו ובגלל חטאיו המרובים (כי אמר ליסר ביה"ס להחזיק היהדות) נחרבה העיר. בעיר לעמבערג קרבהו כמו חסד הרב הנאון ר' יוסף שאול נאטאנואהן, אשר גם אני זכיתי להכירו, והיתה לו הרוחה כמעט.

אם כי למדתי עד שנת המ"ז רק תלמוד ופוסקים אצל אבי (כי מה שלמדתי אצל זולתו הוא מעט מוער) בכל זה כבר ידעתי את ההנ"ך, דקדוק לשון עברית, שפת אשכנזית ועוד איזה ידיעות. בשתי ידיעות הצטיינתי בנעורי:

(א) אה ספרי ההנ"ך למדתי מעצמי בלי מורה ובלי ידיעה שום איש וישבתי כל היום והגיתי בספרי-אלהים, ועד היום לא כבה ממני רגש ההענוג שהיה לי בקראי ספרי-יה. ורק ע"פ מקרה נודע לאבי עוצם בקיאותי בתנ"ך בהיותי בן עשר שנים, כי יכולתי לרמוז כל מלה ומלה בספרי הכ"ד ובוה היה בכחי להתערב עם הבקי היותר גדול. (ב) בהיסמוריא הייתי בקי מאד בהיות בן י"ב שנים וגם זה למדתי בלי עזר מורה ומעצמי. וישתומם אבי לראות על פי מקרה רוב ידיעותי בפנה זו, כי עם מעוט ההשתלמות בהשגת ההיסמוריא הנה היתה לכה"פ שגורה בפי לכל פרטיה. מהי התחלתי לכתוב בשפהנו לא אדע ולא אזכור, כי בימי ילדותי הייתי מושל בשפהנו. אבי הוא סופר מהיר וכותב צחות להפליא, וגם אחי הגדול ורבים מבני משפחתי. בהיותי בן י"ג שנים נודע לאבי (ע"פ מקרה) כי העתקתי ספור אחד לשפהנו וישתומם על צחות הלשון, כי גם בזה לא היה לי מורה, וגם זה למדתי מעצמי. הספור הזה שרף אחד מרעי בקנאו בי וכוים לא אוכל לדעת, אם היה באמת טוב או כי אבי חשבהו לטוב מנחיתו אלי.

בלמוד התלמוד הייתי מפליא לעשות ובהיותי בן י"ג שנים כבר הדרתי עמוק עמוק בהגיון התלמוד בהרחקות מהפלפול המבלבל שנוא נפש אבי. ביום בר מצוה שלי לא אמרתי "דרשה", רק למדתי לפני מבינים נאספים סוגיא אחת בכתובות דף כ"ד. ואבי נאל עלי לכוון כל מלה ומלה של מהרש"ל מבלי להביט בספר ההוא, ועלה בידי.

בבית המדרש התערבתי עם זקנים ונערים ורבים מוקני ביהמ"ד עוד יזכרו כיום רוב חריפותי.

משנת 1876 והלאה עזבתי מעט את התלמוד, אם כי למדתי עוד הרבה והחלתי להשתלם במדעים, וגם לזה לא עזרני מורה הרבה, כי קצרה יד אבי לשלם למורים בשבילי והייתי נספח רק אל חבר אחד, אשר אביו החזיק לו מורים. גם שפות העתיקות למדתי מעצמי. ע"פ מקרה (ובלי ידיעה) נרפס ממני מאמר אחד במ"ע, "סגיד בשנה" (נומר 22 שנה 1879) שהרפס או המנוח ר"ד נאדראן, וע"פ מכתביו נהעוררתי לכתוב עוד מאמרים למ"ע הזה (היהודים בצרפת בימי המבוכה, עלילה הדם ברמשק, גם המאמר הראשון גירוש נירנבערג היה לקוח מתולדות ישראל, אשר אותה אותה נפשי המיד, ועוד בהיותי בן י"ז שנים כבר מלאתי כרסי עם רוב ספרי הדורות לישראל, וביניהם ספרו הגדול של גראמץ).

בשנה ההיא התחלתי להרפס מאמרי "לתורה ולתעורה" במכ"ע, המניר ע"פ בקשת הרד"ג ונמשך מגליון 40 של השנה ההיא עד חצי שנת 1880. המאמר נרפס בתחלה בלי שמי ונתקבל ברצון, אולם באשמת מנלה סוד נודע שמי, ומני או שבעתי מכאובים.

בסוף שנת 1879 נודעתי לה' ראדקינאוהן, שבא אז ללעמבערג, והוא לקחני

לריראקטור של ס"ע, הקול", ויען כי זולת זה היה חפצי ללכת לאשכנז קבלתי העבודה הזאת על שכמי, אולם בבואי לעיר קאנינסבערג (מקום מנורי הקול) נודע לי דרך האיש ההוא והתפרדתי ממנו בסוף קיץ 1880 והלכתי לעיר ברסלוי. שמה שבעתי רוב צרה וסתלאה ושלשה חדשים רצופים אכלתי לחם יבש ומים (בלי משורה!) שהיה. ועם כ"ז הייתי שוקד בלמידים. בברסלוי נתן לי המנוח ה' רודערמאן להעתיק שלש חיבורות של בירנשטיין ושלם לי שכר מצער בשכיל ההערהקה, וכפי שאשמע נדפסה העתקתי בלי שמי.

בראשית שנת 1881 קראני ה' נאראן לליק להיות עוזרו בעריכת "הבניד" ונרציתי לו, בתקוהי להשתלם בין כה בלמודים נחוצים להכנס לאוניווערזיטאט. בליק הייתי עד סוף הקיץ 1881 וכל המאמרים הראשים של "הבניד" זומן ההוא וגם רוב המאמרים הראשים שנדפסו עד סוף שנת 1884 כתבתי אני אם כי לא נדפסו על שמי, ביחוד המאמרים המדברים משוב א"י, מיעוד האימה, מההפתחות הולדות, בקרה כפרים חדשים וכו'.

בחורף שנת 1881 עזבתי את ליק והלכתי לקאנינסבערג פעם שנית. ואחרי הכינוהי עצמי בעיר קאנינסבערג שנה שלמה נכנסתי לאוניווערזיטאט של העיר ההיא בראשית שנת 1882 ושם הייתי עד ראשית הקיץ 1883. רבות שבעה לה נפשי בזמן שבתי בעיר ההיא ורבו הימים אשר לא אכלתי בהם מהימים אשר אכלתי לחם לשובע. עכ"ז הרביתי חיל וכתבתי בזמן ההוא מאמרים רבים.

בקיץ 1883 באחי לברלין ונכנסתי לאוניווערזיטאט דשם ולכיה מדרש לחכמת ישראל (כימרה"ר) שם. שם הייתי עד שנת 1885 וחכמי הבית ההוא (ד"ר קאססעל, ד"ר פראנקעל, ד"ר מיללער ופר' שטיינמאהל) משבנוי חסד ועוד רבים מחכמי העדה וביחוד הרב ד"ר אונגערלידער אשר קרבני ביטן צדקי והיה לי ידיד נאמן ונשאר באהבתו אלי עד היום הזה.

משנת 1885 והלאה הייתי עד סוף החורף שנת 1885/86 סופר תמדי למ"ע "המליץ".

בקיץ 1885 נכתרתי בתואר דאקטאר. בירח סארץ 1886 בחרו בי פרנסי כולל הספרדים בבילונגראדו לרב הכולל ולמנהל בי"ס בעיר ההיא. לא באהי בבקשה לפניהם ולא כתבתי אליהם שום דבר, רק ראש הועד הר' אלקלעי אשר קרא את רב מאמרי בבה"ע בחר בי ויציע לפני חבריו לקרוא אותי לבילונג' ופה אחד הסכימו לו. בירח מאי 1886 באתי הנה.

ביום 30 נאו. שנת 1886 לקחתי לי אשה מברלין. אלה קצות קורות חיי. אם ישאלני איש: מה פעלת? אומר לו: לא כלום; אם ישאלני איש: מה חפצת? אומר לו: הרבה והרבה.

ר' חיים יונה גורלאנד *

נולד בשנת תר"ג (1843), בליל סעודת פורים, בעיר קטנה קלעצק (פלך סינק), הסמוכה לעיר גיעשוויץ (אשר בה ראה אור היום החכם הפילוסוף

(*) המאמר הזה הגיע לידינו מאת אחד ממכירי הח' הי"ל היורין את קורותיו היטב, והרסנונו בהלק זה ככתבו וכלשונו.